

Life-Guide™

Наръчник за живота в Обединеното Кралство

Съдържание

Животът във

Великобритания

- Обща информация
- Обаждане по телефона
- Мобилни телефони
- Начало на работното време
- Национални празници
- Сезони / Време
- Къде да намерите Пощи
- Пари / Банкиране
- Разрешение за телевизор
- Обществени библиотеки
- Съвети относно Британската култура

Жилищно настаняване

- Обща информация
- Можете ли да живеете във Великобритания?
- Видове жилищно настаняване
- Частни пансиони / Хотели тип "Легло и закуска"
- Частни наемодатели
- Ако живеете с вашия работодател
- Обществени жилища
- Купуване на имущество
- Ако сте без дом

Работа във

Великобритания

- Обща информация
- Национален Осигурителен Номер
- Схемата Регистрация на Работник

- Разрешително за работа и карта на работещ от присъединените страни
- Намиране на работа
- Джобсентър Плюс
- Квалификации
- Правата ви на Работното място
- Отпуск по бащинство
- Заплащане
- Удръжки
- Здраве и безопасност
- Присъединяване към Работнически съюз
- Ако сте болен или закъснял
- Плащане на болнични
- Тормоз

Образование

- Преглед
- Учебната година
- Училища и колежи
- Разходи
- Учебният процес
- Равни възможности
- Училищни правила
- Проблеми в училището
- Присъствие в училището
- Изпити
- След 16-годишна възраст
- Продължаване на обучението в училище
- Завършване на училище
- Продължаване на образованието
- Висше образование

Здраве и грижи

- Обща информация

- Регистриране при лекар
- Записване на час в лекарския кабинет
- Когато лекарският кабинет е затворен
- Сериозна спешна медицинска помощ
- НЗС директна линия
- Аптеки
- Услуги за семейства с деца
- Зъболекари
- Очни лекари
- Имунизации
- Сексуално здраве
- Пушене

Транспорт

- Обща информация
- Шофьорски книжки / Международни шофьорски книжки
- MOT
- Застраховка
- Пътен данък
- Правилата на пътя
- Автобусни услуги
- Влакове
- Таксита

Законът във

Великобритания

- Ножове
- Лекарства, опиати и наркотици
- Алкохол
- Обществен ред
- Заповед за забрана на антисоциално поведение
- Престъпления от омраза

- Домашно насилие
- Ако бъдете осъден за криминално нарушение

Лична безопасност

- Преглед
- Пожарна безопасност

- Кредитни карти
- Кражба на самоличност
- Мобилни телефони
- Защита на превозни средства
- Защита на дома
- Спешни номера

Животът във Великобритания

Обща информация

В зависимост от това от къде идвате, може да ви отнеме известно време да свикнете с живота във Великобритания. Долните параграфи ви дават основна информация за живота във Великобритания.

Обаждане по телефона

Ако разполагате с телефонен пост във вашата квартира, можете да поискате да ви свържат телефона за ваша лична употреба. За да направите това, трябва да се регистрирате в телефонна компания.

Във Великобритания има различни телефонни такси. Най-евтино е да се използва телефона вечер (между 6.00 вечерта и 8.00 сутрин) и събота и неделя, но таксата за международни разговори е най-ниска между 8:00 вечерта и 8:00 сутрин. Можете да обсъдите плана на обажданията ви с телефонната компания, тъй като някои компании могат да ви предложат специални отстъпки за международните разговори.

Има много обществени телефонни автомати във Великобритания и на повечето има образни инструкции за употребата им. Обаждането струва минимално 40 пенса за обаждания в рамките на страната и 1 лира за международен разговор. Обществените телефони обикновено приемат монети от 10p, 20p, 50p и монети от £1. Някои автомати могат да бъдат използвани с "телефонна карта", която можете да закупите от будките за вестници и от пощата, където има изложен зелен символ "телефонна карта". Някои телефонни автомати приемат и кредитна или дебитна карта като плащане за обаждането.

Мобилни телефони

Мобилните телефони са много разпространени във Великобритания и са евтини за закупуване, но скъпи за употреба. Има два плана, които можете да изберете, когато си купувате мобилен телефон:

- **Плащате колкото изговорите:** След като платите за телефона, не сте обвързани с договор и можете да закупите или да си добавите към времето за говорене и да го използвате когато имате нужда. Това прави планирането на бюджета по-лесно и няма да получите голяма сметка на края на месеца.
- **Договор:** Има договори за 12 месеца и повече. Ако изберете договор, не забравяйте да проверите месечните плащания и таксите за обаждания, преди да го подпишете. Със задължителната месечна такса ще получите безплатни минути и смс-и, но внимавайте да не надхвърлите това, което ви се полага за месеца, тъй като ще има допълнителна такса.

Ако възнамерявате да използвате мобилния си телефон за международни разговори, проверете дали вашия оператор го позволява.

Не забравяйте, че е незаконно да използвате мобилния си телефон, докато управлявате моторно превозно средство.

Скъпите мобилни апарати могат да привлекат крадци, погледнете параграфа за Лична Безопасност как да се предпазите.

Начало на работното време

Във Великобритания обичайното начало на работното време за банки, пощи и магазини е:

- Понеделник – Петък: 9.00 сутрин до 5.30 следобед
- Събота: Повечето малки магазини работят от 9.00 сутрин до 5.30 следобед. Но само няколко банки и пощи работят, тези, които се намират в центъра на града и затварят около обяд.
- Неделя: Банките и пощите не работят в неделя. Но някои магазини в центъра на града и центровете за пазаруване работят в неделя, обикновено от 10.00 сутрин до 4.00 следобед.

Ако живеете в провинцията, може да се окаже, че началото на работното време е различно.

Национални празници

Във Англия и Уелс има 8 национални празници (9 в Шотландия и 10 в Северна Ирландия), наричани “почивка за банките”, когато повечето бизнес предприятия, банки и магазини са затворени. Общественият транспорт често се движи разреден на национални празници. Въпреки че датите на някои от тези празници може да се променят за всяка година, традиционно те са в следните периоди на годината:

Нова Година	–	1ви Януари
2 Януари	–	2 Януари (само в Шотландия)
Денят на Св. Патрик	–	17 март (само в Северна Ирландия)
Велики (разпети) петък	–	Март / Април
Великден	–	Март / Април (не е официален празник в Шотландия)
Официален празник през м. май	–	Първия понеделник през Май
Пролетен официален празник	–	Последния понеделник през Май
Битката на Бойн	–	12 Юли (само в Северна Ирландия)
Летен официален празник	–	Последния понеделник на Август (Шотландия: първият понеделник на м. Август)
Денят на Св. Андрей	–	30 Ноември (Само в Шотландия)
Коледа	–	25 Декември
Вторият ден на Коледа	–	26 Декември

Можете да получите списък с датите на Националните празници от местната поща.

Сезони / Време

Времето във Великобритания често е непредсказуемо, и това служи прекрасно за завързване на разговор! По принцип времето във Великобритания следва четири ясни сезонни разграничения, а отдолу има индикация на сезонните характеристики през годината.

Сезон	Вереме на годината	Характеристики
Пролет	Март, Април, Май	Температурата постепенно се повишава, има намек за слънце и дните започват да стават по-приятни.
Лято	Юни, Юли, Август	Това е най-топлото време от годината и във Великобритания се наблюдават по-дълги дни.*

Сезон	Вереме на годината	Характеристики
Есен	Септември, Октомври, Ноември	Преходен период, когато температурите постепенно падат и вали по-често.
Зима	Декември, Януари, Февруари	Температурите падат значително, може да падне сняг и да се заледи и часовете на дневна светлина са по-къси.*

*Във Великобритания имаме система за смяна на лятно и зимно часово време. Последната неделя на март настройваме часовниците си с един час напред. Последната неделя на октомври ги връщаме назад с един час.

Къде да намерите пощи

Във Великобритания има над 10 000 пощенски клона. Можете да намерите такъв в най-близката пазарна зона. Пощите предлагат редица услуги:

- Доставка на писма и колети
- Продажба на пощенски марки и други пощенски артикули
- Обмяна на валута
- Пътническа застраховка
- Плащане на сметки
- Изпращане пари директно на приятели и роднини в чужбина

Пощите обикновено работят от 9.00 сутрин до 5.30 Петък – Понеделник.

Пари / Банкиране

Валута

Единицата валута във Великобритания е лирата (£). В една лира (£1) има 100 пенса (p).

Банки и Строителни Кооперации

Когато пристигнете във Великобритания на работа, едно от първите неща, които е добре да направите, е да отворите сметка в банка или в строителна кооперация. В по-големите населени площи като градовете можете да откриете много разнообразни банки и строителни кооперации. Трудно е да изберете най-подходящата банка или строителна кооперация. Важно е да посетите няколко, за да обсъдите наличните видове сметки и да изберете тази, която отговаря на наличните ви нужди. Обмислете обхвата на услугите, които предлагат, и лихвения процент, който предлагат или таксуват.

Банкови сметки

За да си отворите банкова сметка или сметка в строителна кооперация, ще ви трябва доказателство за вашия адрес във Великобритания, като например сметка за електричество или газ и доказателство за самоличност като паспорт, шофьорска книжка или лична карта. На някои места могат да поискат доказателство за това, че работите.

Откриването на банкова сметка може да отнеме време, но на повечето места се предлага основна банкова сметка, в която да се плащат заплатите ви и други плащания.

Преди да си откриете сметка в банката или строителната кооперация, може да се наложи да си запишете час при съветник, тъй като той може да ви каже от каква информация и документи имате нужда, за да обработят молбата ви.

Чекови книжки

След като откриете сметката си, можете да получите чекова книжка и карта за гарантиране на чека и можете да ги използвате за плащане на сметките. Лицето, на което пишете чек, го внася в

своята сметка и след няколко дни парите се изтеглят от вашата сметка и се прехвърлят в неговата. Ако не знаете как точно да напишете чек, попитайте вашата банка или строителна асоциация, те с удоволствие ще ви покажат.

За да използвате чековата книжка в магазина, трябва да представите картата за гарантиране на чека. Това служи като доказателство, че банката ще обслужи транзакция на стойността до лимита, отбелязан на картата.

Кarti за разплащане

Когато развиете отношения на доверие с банката или строителната кооперация, те могат да ви предложат карти за разплащане:

- **Карта за теглене на пари:** Позволява ви да теглите пари от банкомати, като използвате личен код (PIN номер).
- **Дебитна карта:** Позволява ви да пазарувате без да пишете чекове или да носите пари в наличност и парите, които харчите с тази карта обикновено автоматично се изтеглят от сметката ви. Трябва да запомните PIN номера за тази карта, тъй като ще трябва да го вкарате при плащането.
- **Кредитна карта:** Позволява ви да купувате стоки и да ползвате услуги от магазини и други доставчици, вкл. по телефона или интернет. Парите, които харчите, не идват директно от сметката ви, но по-късно получавате сметка. Трябва да помните PIN номера на тази карта, тъй като може да се наложи да го напишете на касата.

Преди да приемете кредитна или дебитна карта от банката или строителната кооперация, трябва сериозно да обмислите възможностите за злоупотреба. Параграфът за лична безопасност дава съвети за това как да пазите картите си на сигурно място.

Директен дебит

Директен Дебит е метод за извършване на редовни плащания към компании, които извършват постоянни услуги за вас като осигуряването на телефон, газ и електричество. След като попълните формуляра за директен дебит и го представите в банката, вие давате пълномощното на друг човек да иска пари от вашата банкова сметка.

Разрешение за телевизор

Ако притежавате, купувате или наемате телевизор, по закон сте задължен да закупите разрешение за телевизор. Абонаментната такса за държавната телевизия можете да платите по интернет на адрес www.tvlicensing.co.uk или в който и да е от 16000-те пунктове PayPoint в страната. Тези пунктове ще намерите в магазини, супермаркети и бензиностанции.

Незаконно е да не притежавате разрешение за телевизор, ако използвате телевизор. Ако нямате разрешение, може да ви съдят и да платите глоба до 1000 лири.

Обществени библиотеки

В повечето големи градове във Великобритания има Обществена Библиотека. Там се предлагат много разнообразни услуги, които може да ви бъдат полезни. От библиотеката можете:

- Вземате книги, филми, музикални CDта и аудио CDта
- Получите безплатен съвет за кариерата ви
- Получите информация за местната област
- Четете минали и нови вестници
- Получите безплатен достъп до интернет
- Посещавате седмичните социални групи, които ви интересуват

Трябва да се регистрирате в местната библиотека, за да получите карта за библиотеката, която ви позволява да използвате техните услуги.

Животът във Великобритания – Съвети относно Британската култура

Вяра / Религия - Във Великобритания можете да намерите едно от най-разнообразните населения от гледна точка на религия и религиозната свобода се приема. Общности и индивиди имат свободата да практикуват вярата си без пречки и се поощряват да й се радват открито.

Незаконно е някой да проявява дискриминация срещу вас заради вярата или религията ви, и ако това се случи, трябва да съобщите за него.

Дискриминация - Във Великобритания е незаконно да се дискриминират хора заради техния цвят на кожата, раса, етнически или национален произход, възраст, пол или сексуална ориентация. Ако сте дискриминиран поради някоя от тези причини, трябва да съобщите за това.

Ако вие проявите дискриминация срещу някого, може да ви осъдят.

Тютюнопушене - В Обединеното кралство пушенето е забранено във всички закрити обществени места като, например, кръчми, ресторанти, нощни клубове, магазини, офиси, правителствени сгради, заводи и фабрики, частни клубове и обществения транспорт.

Пушенето се позволява на открити места, в къщи и в обозначени за целта помещения в затвори, домове за възрастни хора и хотели. Някои открити места като, например, спортни комплекси и железопътни перони могат също да имат наложена забрана за пушене.

Ако не сте сигурни дали можете да пушите, огледайте се за наличието на съответни табелки или попитайте преди да запалите.

Глобата за пушене на забранени за това места е £50 лири стерлинги.

Алкохол - Незаконно е да пиете алкохол на някои обществени места във Великобритания. Ако ви хванат да пиете алкохол на обществено място, където пиенето на алкохол е забранено, алкохола ще ви бъде конфискуван. Прекаленото пиене може да доведе до нарушаване на обществения ред, за което може да ви арестуват и осъдят.

Не забравяйте, незаконно е да шофирате каквото и да е превозно средство под влиянието на алкохол или опиати.

Плюене на обществени места - Не е незаконно да се плюе навън, но много хора го смятат за обидно. Ако трябва да кихнете или да издихате носа си, използвайте носна кърпичка от плат или хартия, за да не сте груб.

Уговорки - Важно е да сте навреме за срещи и уговорки. На места като болници и лекарски кабинети е най-добре да дойдете 10 минути по-рано, това ще намали периода на изчакване. Ако сте наясно, че ще закъснеете, или няма да можете да отидете на среща или уговорка, трябва да предупредите навреме.

Ходене на гости - Ако ви поканят в нечия къща на вечеря или обяд, е добре да занесете малък подарък (като например цветя, шоколадови бонбони или бутилка вино) или можете след това да ги поканите у вас на свой ред. Хората във Великобритания ще са заинтригувани да научат за вашата родна страна, така че не е зле да вземете някои снимки или малки предмети от родината си и да ги покажете на своите приятели или гости.

Поздравяването на хора - Във Великобритания е учтиво да казвате "Моля", когато искате нещо и "Благодаря", когато получавате нещо или някой е мил с вас. Ако срещнете някой, който познавате, казвате "здравейте" или ако искате да го поздравите по-официално, можете да се ръкувате. Във Великобритания това се прави с дясната ръка.

Опашки - Чакайте на опашка за автобуси, в супермаркета за да платите, и на други обществени места. Хората ще се засегнат и ще ви сметнат за груб, ако не си чакате реда.

Социални дейности - Ако вземате участие в социални дейности, ще е по-лесно да се сприятелите с хора. Можете да посетите местния обществен център, за да видите какви социални дейности се организират. Посещението на бар (pub) е разпространена социална дейност за хората във Великобритания. В баровете се продават и безалкохолни напитки и често организират специални събития, в които можете да се включите.

Запомнете, ако ви е неудобно да вземете участие в нещо, което са ви поканили да правите, просто кажете не, няма да обидите никого.

Жилищно настаняване

Обща информация

Един от основните проблеми, когато се премествате във Великобритания, е къде ще живеете. Ако жилището не е осигурено от работодателя, информацията, изложена тук, ще ви помогне да се насочите в правилната посока.

Можете ли да живеете във Великобритания?

Трябва да проверите своя имигрантски статут, тъй като е възможно да не ви е позволено да живеете във Великобритания. Ако в момента не се намирате във Великобритания, трябва да се обърнете към най-близкият Британски дипломатически пост. Ще получите подробен съвет относно правата ви във връзка с живот и жилище във Великобритания.

Видове жилищно настаняване

Когато търсите жилище във Великобритания, имате голям избор, но много от жилищата са скъпи. Не трябва да забравяте да преценявате внимателно това, което наистина можете да си позволите.

Частни пансиони / Хотели тип “Легло и закуска”

Те често са скъпи и са подходящи за краткотраен престой.

Частни наемодатели

За да намерите обяви за свободни квартири, проверявайте в:

- Местните вестници
- Таблата за обяви в обществените центрове
- Местни магазини
- Пощите
- Посреднически Агенции за наемане на квартири

Частните наемодатели могат да искат препоръки, депозит и едномесечен наем да се плати предварително.

Ако живеете с вашия работодател

Някои работодатели могат да ви подсигурят жилище, но е важно да проверите условията на бъдещото споразумение за плащане на наем. Ако не спазвате тези условия, можете да загубите дома си.

Обществени жилища

Ако не можете да си позволите да наемете или да си купите къща на свободния пазар, може да отговоряте на критериите за получаване на обществено жилище, което се подсигурява от Регистрирани Обществени Наемодатели. Преди да кандидатствате обаче, проверете своя имигрантски статут, тъй като може и да нямате право.

Купуване на имущество

Добре е да обсъдите плановете си за закупуване на жилище с банката си или със строителна кооперация. Те ще могат да ви кажат приблизително каква сума ще могат да ви заемат (ипотека) и как трябва да се изплаща тя.

Ако сте без дом

Ако имате проблем с жилището, много е важно да потърсите помощта на местната община колкото се може по-скоро. Те са задължени да направят всичко възможно да не останете на улицата и ще направят каквото е по силите им, за да ви помогнат. Колкото по-рано повдигнете проблема, толкова по-бързо и лесно ще бъде разрешен той, тъй като в повечето случаи оставането на улицата може да се предотврати.

Не чакайте да останете без дом, за да потърсите помощ.

Отделът, който се занимава с жилищни въпроси към местната община, може да ви даде съвет и помощ по отношение на жилищните ви проблеми.

Работа във Великобритания

Обща информация

Следната секция ви предлага основна информация за работата във Великобритания.

Национален Осигурителен Номер

Всеки, който иска да работи във Великобритания, трябва да кандидатства за Национален Осигурителен номер (NI), като това включва и чужденците. За да кандидатствате, вие или вашия работодател може да се обади на Офиса за Работа Джобсентър Плюс във вашата зона и те ще поискат подробностите за вас и ще уговорят подходящо време за интервю.

Схемата Регистрация на Работник

В рамките на първия месец след започване на работа ще ви помолят да се регистрирате в Системата за Регистрация на Работник, ако сте гражданин на някоя от следните държави: Чешка република, Естония, Унгария, Латвия, Литва, Полша, Словакия и Словения. Ще трябва да дадете подробности като името си, адреса, рожденната си дата и подробности за работата си.

Незаконно е да работите във Великобритания, ако не се регистрирате през първия месец.

Разрешително за работа и карта на работещ от присъединените страни

Ако сте жител на България или Румъния и желаете да работите в Обединеното кралство, фирмата в която ще работите трябва да подаде молба за издаване на разрешително за работа, преди да ви наеме. След като работодателя получи това разрешение, вие трябва да подадете молба за карта на работещ от присъединените страни (Accession Worker Card). Веднага щом получите тази карта, вие можете да започнете работа.

Картата се издава за конкретната работа, затова ако желаете да смените работата си, вие трябва да кандидатствате за нова карта. Пълноправен статут на работник в ЕС се дава след 12 месеца непрекъсната трудова заетост.

За допълнителна информация или да получите съответните формуляри посетете:
www.bia.homeoffice.gov.uk/workingintheuk/bulgariaromania/applying/

Намиране на работа

Има много начини за намиране на работа във вашия район:

- Директната телефонна линия за търсещите работа е телефонна услуга за всеки, който търси работа. Номерът е 0845 6060234 и линията работи делнични дни от 8 сутрин до 6 следобяд и Събота от 9 сутрин до 1 следобяд. Всички обаждания се таксуват като местно обаждане.
- Страници в интернет, включително страницата на Джобсентър Плюс (www.jobcentreplus.gov.uk)
- Агенции за набиране на персонал
- Реклами във вестниците
- Реклами на втрините на магазини

Джобсентър Плюс

Джобсентър Плюс е част от Отдела за Работа и Пенсии и помага с наемането на хора и ползите и облагите за хора на работна възраст. Законната трудова възраст във Великобритания е 16 - 65 години.

Ето списък с услугите на Джобсентър Плюс и къде можете да се възползвате от тях:

- Интернет страницата на Джобсентър Плюс: Най-голямата банка за работа в света с достъп до над 400,000 обяви за работа. Можете да я посетите на www.jobcentreplus.gov.uk.
- Офиса на Джобсентър Плюс: Тук можете да прегледате актуализиран списък с работи, достъпни във вашия район, можете да проведете подробно търсене на специфична работа, и също така можете да говорите директно със съветник.
- Директната Телефонна Линия на Джобсентър Плюс: Тази линия предлага съвет за кариерата и информация за свободни работни места в района, където живеете и за работата, която искате да вършите. Можете да се обадите на 0845 6060234.

Квалификации

Квалификациите, които сте постигнали извън Великобритания, може да не бъдат признати тук. За да ги сравните с Британските, можете да се обадите на Националния Център за Информация за Академично Разпознаване. Ще ви поискат доказателства за вашите квалификации с превод на английски език. Въпреки че общия съвет е безплатен, ако искате индивидуална оценка и писмо за сравнение за вашите квалификации, има такса.

Правата ви на работното място

Ако сте нает за повече от осем часа на седмица или повече, в позиция, която продължава повече от месец, вашия работодател е длъжен да ви издаде документ с изложени писмено условията и сроковете на работа или договор за работа.

Можете да откриете, че условията и сроковете на работа са описани на различно място, например в писмото за наемането ви, длъжностната ви характеристика или в споразумението с професионалния работнически съюз. Важно е да пазите всякакви писма или документи, дадени ви от вашия работодател на сигурно място.

Ваше права и правата на вашия работодател също се влияят от споразумения, направени от професионалния съюз с работодателя и според законите на Великобритания относно здравето и безопасността, заплащането, расата, инвалидност и сексуалната дискриминация.

Ако възнамерявате да работите за работодател по-малко от 8 часа на седмица и не ви е даден договор, въпреки това имате права според законите на Великобритания.

Отпуск по бащинство

Ако работите и вашият/-та партньор/-ка очаква дете, вие имате право на две седмици родителски отпуск, но той трябва да се ползва наведнъж и в срок до 56 дни след раждането на детето.

Право на родителски отпуск се дава, ако:

- Сте работили за своя работодател в продължение на поне 41 седмици преди очакваната дата на раждане на детето.
- Вие сте биологичния баща или съпруг/партньор на бременната майка (това важи и в случаите на връзки от един и същ пол).
- Вие ще участвате активно в отглеждането на детето.
- Вие се грижите за майката и новороденото дете по време на родителския отпуск.
- Сте уведомили предварително вашия работодател, че ще вземете родителски отпуск.

Родителският отпуск е платен, ако вашите приходи достигат поне долната граница, необходима за начисляване на социални осигуровки (£90 лири на седмица). Ако приходите ви са под тази граница, вие пак имате право на родителски отпуск, ако отговаряте на останалите критерии, но той ще бъде неплатен.

Заплащането по време на родителски отпуск е £117.18 на седмица или 90 процента от седмичната заплата, като се плаща по-ниската сума в зависимост от вашите конкретни обстоятелства.

Вие трябва да уведомите вашия работодател (за предпочитане в писмена форма) в срок не по-късно от 15 седмици преди очакваната дата на раждане за следното:

- Очакваната дата на раждане
- Колко седмици отпуск желаете да ползвате (една или две)
- Датата, на която желаете да започне родителския отпуск (Тази дата може да бъде променена, ако уведомите работодателя поне 28 дни предварително, но отпускът не може да започне преди да се е родило детето.)

Заплащане

Всички работници във Великобритания законно имат правото да получат* националната минимална заплата на час за работата, която извършват. Долната таблица показва минималната заплата за всяка възрастова група:

Възраст	Минимална заплата
16 - 17	£3.53
18 - 21	£4.77 (процент на развитие)**
Над 22*	£5.73

*На Чираците под 19 не им се полага минималната заплата.

**Ако сте получавали доказано обучение по време на първите шест месеца от новата си работа, възможно е да ви се заплати единствено процента за развитие.

Удръжки

Работодателите законно могат да правят удръжки от заплатите ви за Данък Общ доход, Плащане Колкото Заработиш (PAYE) и за принос към Националните Застраховки. Всякакви други удръжки като например приноси към пенсионни схеми трябва да бъдат уточнени с вас.

Ако смятате, че не получавате минималната заплата, можете да се обадите на телефонната Линия за помощ на DTI за националната минимална заплата на номер 0845 6000 678.

Здраве и безопасност

Независимо от това къде работите във Великобритания, независимо колко дълго, и вие, и вашия работодател имате права по отношение на здравето и безопасността.

Изпълнителната Организация за Здраве и Безопасност е държавна организация която пази здравето, безопасността и благополучието на работниците чрез въвеждането в сила на закон за здравето и безопасността и предлагайки съвети и подкрепа.

Ако претърпите произшествие на работа, независимо колко малко, трябва да го съобщите на вашия началник, представител на работнически съюз или служителя по безопасност на компанията. Нека произшествието се отбележи в книга за произшествията.

Ако отсъствате от работа поради произшествие, идете на лекар и кажете, че сте претърпели злополука на работата. Поискайте да се изпрати сертификат и на вашия работодател. Може да получите обезщетения.

Присъединяване към работнически съюз

Според законите на Великобритания имате право да изберете съюз когато сте на 16 години. Ако влезете в такъв, те ще ви посъветват относно вашите права относно работата и ще ви дадат помощ, ако трябва да решите проблеми с работодателя си. Попитайте колегите си дали членуват в такъв съюз, какви услуги предлага и кой е техния представител.

Ако сте болен или закъснял

Ако не можете да отидете на работа, защото сте болен или имате лични проблеми, трябва да се обадите на началника си или работодателя си, да обясните ситуацията и да го информирате кога ще можете да се върнете на работа.

Плащане на болнични

Правото ви на заплащане, докато сте болен, трябва да е изложено в договора ви или условията и сроковете. Ако не е ясно, потърсете разяснение от своя началник или представител на съюза.

Тормоз

Незаконно е работодател или колега да дискриминира друг работник заради неговата раса, възраст или пол. Ако чувствате, че не се отнасят справедливо с вас на работното място, трябва да запишете това, което става, къде се случва и кога и след това трябва да го съобщите.

Можете да направите това като говорите с:

- Старши работник в компанията, за която работите
- Представител на Съюза
- Бюрото за съвет на Граждани

Образование

Преглед

Образованието в Обединеното кралство е задължително за деца от 5 до 16 години. Градските съвети (наричани още “местните власти”) са задължени да осигурят това. Децата на бегълци или лица, търсещи убежище в държавата, имат същото право.

Повечето от децата в Обединеното кралство посещават държавни училища. Някои посещават частни, за които учебната такса се плащат от родителите. Малък брой деца имат разрешение от местните власти да бъдат обучавани в къщи.

Учебната година

Учебната година в Обединеното кралство започва през м. август или м. септември и е разделена на три или шест срока. Сроковете са с продължителност седем или тринадесет седмици. Училищата са затворени поне за две седмици за коледните празници и две седмици за Великден, през март или април. По средата на всеки срок има и кратка ваканция от два до пет дни.

Учебната година приключва през м. юни или юли като училищата затварят за шест седмици.

Училища и колежи

Образованието в Обединеното кралство се разделя на четири етапа:

Възраст	Тип училище	Клас
5 - 11	Начално училище	1 - 6
11 - 16	Средно училище	7 - 11
16 - 18 / 19	Средно училище, Колеж или Колеж за продължаване на образованието	12 - 13
18 / 19 плюс	Колеж за продължаване на образованието или университет	

Ако вашето дете избере да продължи образованието си след 16-годишна възраст, той/тя трябва да реши дали да направи това като продължи да се обучава в училище или отиде в колеж.

Разходи

Въпреки че държавното образование в Обединеното кралство е безплатно, има неща, за които учениците и родителите трябва да платят.

Оборудване и учебници

В училище всяко дете трябва да им своя собствена химикалка, молив и линейка. Училището осигурява учебници, хартия и всякакво друго оборудване, необходимо за провеждането на уроците.

Училищна униформа

Ако получавате ниски доходи, вие може да получите финансова помощ за закупуването на училищната униформа.

Храна

Всички училища в Обединеното кралство предлагат обяд, макар че много деца предпочитат да си носят обяд от къщи. Училищата осигуряват безплатна храна на деца от семейства с ниски доходи.

Ако детето е под грижите на социалната служба, назначените настойници ще осигурят обяд от къщи или ще дадат на детето пари да си купи само обяда.

Транспорт

Ако детето е прието в най-близкото до неговия дом училище, но до училището не може да се стигне пеша (обикновено три мили разстояние), възможно е да получите финансова помощ за покриване на транспортните разходи с автобус или влак.

Други разходи

Училищата не трябва да искат от вас да им плащате за неща, необходими за обучението в самото училище. Възможно е, обаче, да поискат да направите това за допълнителни дейности като, например, уроци по музикални инструменти.

Екскурзии

Понякога учител може да организира екскурзия, например, до замък или музей. Не би трябвало да плащате за такива екскурзии, ако те се провеждат в рамките на изучаван основен предмет и екскурзията се провежда в нормален учебен ден. Семейства с ниски доходи не плащат разходите за преспиване и храна, ако екскурзията налага престой.

Учебният процес

Уроците в Обединеното кралство сигурно се различават от тези, които вашето дете е посещавало преди. Възможно е, също така, то да започне да изучава съвсем нови предмети.

Начинът на обучение може също да е различен. От вашето дете може да се поиска да участва активно в учебните часове вместо само да слуша и да пази тишина. Учителите могат да насърчават задаването на въпроси и дискусии и понякога да накарат учениците да работят на групи.

Основни предмети

В училищата се преподават много и различни предмети. Законът изисква всички училища в Англия и Уелс да преподават английски език, математика, естествознание, дизайн и технологии, информатика, история, география, чужд език (не английски), изкуство и дизайн, музика, физическо възпитание и гражданска отговорност, наричан в Уелс PSE.

В Шотландия и Северна Ирландия съществува подобна учебна програма, а в Уелс във всички училища се изучава и уелският език.

Часове по професионално ориентиране се организират често за ученици на възраст 14 години или по-големи, за да се подготвят за започването на работа или продължаване на образованието, когато навършат 16 г.

Религиозно обучение

Законът изисква всички училища да предлагат религиозно обучение, макар че не всички училища спазват стриктно това изискване. Уроците често се съсредоточават върху морални вместо религиозни теми. Родителите или настойниците могат да поискат детето им да не посещава тези уроци.

Помощ с английския език

Училището трябва да може да окаже допълнителна помощ с изучаването на английски език, ако това е необходимо. В някои часове на учениците може да помага възрастен човек, наречен класен помощник. Понякога учителите организират допълнителни часове на обяд за ученици, които се нуждаят от помощ.

Ако детето ви не говори английски език на необходимото ниво, учителите могат да решат, че за него е по-добре да бъде в клас с по-малки ученици.

Свободна учебна програма

Училището може да организира допълнителни занимания като, например, участие в спортни или музикални клубове. Участието в тях ще помогне на вашето дете да създаде нови приятелства. То също така се оценява високо при кандидатстването за работа, в колеж или висше учебно заведение.

Равни възможности

В Обединеното кралство е задължително на всички деца да се осигуряват еднакви възможности за развитие. Противозаконно е училище или колеж да спира деца да вършат дадено нещо по причина на техния пол, раса, религиозна или сексуална принадлежност, или физически или умствен недостатък. Момчетата и момичетата имат право да посещават едни и същи уроци и да бъдат третираны равноправно.

Училищни правила

На вашето дете сигурно ще бъде даден училищния правилник при първото им посещение в училището. Той включва правила за носенето на униформа, бижута, ползването на мобилни телефони, поведението в училище и др.

Проблеми в училището

Ако вашето дете има проблеми в училище, то трябва веднага да уведоми някого за това. Родители и настойници могат винаги да поискат да срещат с учител.

Присъствие в училището

Изключително важно е децата да ходят редовно на училище и не закъсняват за своите уроци. Ако знаете, че детето ви ще отсъства, уведомете предварително учителя му. Ако детето отсъства по болест, уведомете училището при първия удобен случай. Когато отиде на училище, изпратете по детето бележка, обясняваща причината за отсъствието.

Ако детето ви отсъства често от училище, ще ви бъде насрочена среща със социален служител-педагог, който да ви помогне да се намалят отсъствията от училище.

На родителите на деца, които отсъстват от училище, може да бъде наложена глоба или като крайна, но рядко прилагана мярка, да бъдат изпратени в затвор.

Изпити

В Англия на 11 и 14-годишна възраст учениците полагат изпити по английски език, математика и естествознание.

На 16-годишна възраст младежите в Англия, Уелс и Северна Ирландия полагат матура, наречена GCSEs, по избраните от тях основни предмети. Успешното полагане на тези изпити е важна стъпка за продължаване на образованието или придобиване на специалност.

След това учениците могат да придобият допълнителни квалификации по изучавани в училище предмети (AS и A2 Levels) или други умения или специалности.

Изпитите в Шотландия се различават от тези в Англия. Повечето ученици на 16-годишна възраст полагат матура, наречена Standard Grade, по пет или повече предмета, включително задължителни изпити по английски, математика, чужда език, естествознание и социален предмет. След това те могат да учат за държавни квалификации (National Qualifications) за една или две години в училище или колеж. Аттестирането става на три нива: начално, средно или за напреднали.

След 16-годишна възраст

В Англия и Уелс учениците трябва да ходят на училище до последния петък на м. юни в годината, в която навършват 16 г. В Шотландия някои ученици могат да свършат по-рано, в зависимост от датата им на раждане.

Ако детето ви избере да продължи своето образование след 16 години, той/тя трябва да избере дали да направи това в училище или в колеж.

Продължаване на обучението в училище

Много училища предлагат едногодишни или двугодишни курсове за ученици във възрастовата група 16-19 г. Това са ученици, които:

- Искат да подобрят резултатите си от изпитите
- Желаят да започнат своето професионално обучение
- Възнамеряват да кандидатстват във висше учебно заведение

Този период се нарича Шеста степен (Sixth Form).

Завършване на училище

Ученици, които желаят да приключат своето образование на 16 г. могат да започнат работа, да се запишат в професионален курс за обучение, или да продължат в колеж. Правото на това, обаче, зависи от имиграционния статут на детето.

Помощ и съвет можете да получите от самото училище или от службата Connexions.

Информационна Служба Connexions

Connexions е службата, която предоставя на младите хора съвет и информация, свързани с тяхното образование, трудова заетост и обучение, както и по жилищни, здравни и финансови въпроси.

Съвет от Connexions може да потърсите в училищата, колежите, местните офиси на тази служба или по Интернет на адрес www.connexions.gov.uk

Продължаване на образованието

Терминът “продължаване на образованието” се отнася за обучението след 16-годишна възраст.

Обучение в колеж

Колежите предлагат голям избор от курсове за 16-19 годишни младежи. Някои целят повишаване на резултатите от изпитите и подготовка за кандидатстване във ВУЗ, други са подходящи за младежи, които желаят да придобият професия. Курсовете биват редовни или задочни, позволявайки на студента едновременно да учи и работи.

Изисквания за приемане

Въпреки, че вашето дете може да е избрало курса, който го привлича, то трябва да задоволи известни изисквания за прием. Те са:

- Владене на необходимите езикови умения

- Наличие на необходимата квалификация, например добри резултати на изпитите
- Финансови възможности да се плати таксата за обучение и издръжката по време на курса

Изучаване на английски език

Много колежи предлагат курсове за подобряване на уменията по английския език. Някои са на елементарно, други на напреднало ниво или са свързани с определена професия.

Вашият Център за обучение на възрастни може също да предлага курсове по английски. Тези курсове често се водят вечер, така че вие или вашето семейство можете да ги посещават дори да работите на пълно работно време.

Помощник в училището, съветник от службата Connexions или вашата местна библиотека могат да ви свържат с такъв център за обучение. Курсовете може да са безплатни или с намалени такси, ако сте с ниски доходи.

Висше образование

Терминът “висше образование” обхваща обучението в университети и колежи, предлагащи научни степени и специализирани професионални квалификации.

Молбите за висше образование обикновено се подават преди края на м. март за курсове, започващи през м. септември на същата година. Кандидат студентите в Обединеното кралство не подават директно молба в избрания от тях университет. Почти всички молби се подават през приемната служба UCAS (Universities and Colleges Admission Service). Учителят на вашето дете може да ви даде необходимата информация и да помогне с попълването на молбата.

Разходи

Повечето студенти, уещи в университетите в Англия и Уелс трябва да осигурят собствената си издръжка и да платят част от учебната такса. Студентите в Шотландия отговарят само за своята издръжка.

В британските университети съществуват два вида учебни такси – за местни и за чуждестранни студенти. Таксата за чуждестранни студенти е много по-висока.

Голяма част от студентите в Обединеното кралство вземат заем в рамките на подкрепената от правителството програма за студентски заеми, наречена Student Loans Scheme. За повече информация посетете www.studentfinancedirect.co.uk или се обадете на тел. 08456 077577.

Студентският заем се изплаща само след завършване на висшето образование и когато приходите на завършилия студент достигнат определено ниво. Изплащането става чрез автоматичното ежемесечно удържане на фиксирана сума от месечната заплата на завършилия студент.

Здраве и грижи

Обща информация

Ако сте жител на Великобритания, имате право на медицински грижи от Националната Здравна Служба (НЗС). Повечето от услугите на НЗС са безплатни, но някои подлежат на плащане, като например рецептите* (това е стандартна такса за лекарства), тестове за зрение, очила и зъболечение.**

Ако получавате държавни помощи, може би имате право на облекчение с тези разходи. За да кандидатствате за такава помощ, трябва да попълните подробен формуляр, който можете да вземете от кабинета на лекар, зъболекарите или в аптеката.

Жителите на Великобритания допринасят към системата на НЗС чрез плащане на национални осигурителни вноски, които се удържат от дохода.

Ако възнамерявате да живеете във Великобритания повече от три месеца, е важно да се регистрирате при местния лекар или зъболекар в най-близката поликлиника или кабинет. Не чакайте докато вие или някой от семейството ви се разболеете, за да се регистрирате.

*Противозачатъчните хапчета са освободени от плащането за рецепта.

**В Шотландия очните и стоматологични прегледи са безплатни.

Регистриране при лекар

Лекарите във Великобритания често биват наричани “Общи Лекарски”, като това се отнася до лекари, които имат местен кабинет, а не в голяма болница. Когато откриете най-близкия лекарски кабинет, ще ви помолят да попълните формуляр. Трябва да представите информация за адреса си, предишни или настоящи заболявания и телефонен номер за конаткти.

Записване на час в лекарския кабинет

Лекарските кабинети обикновено работят от понеделник до петък в обичайното административно работно време. Кабинетът, в който се регистрирате, ще ви запознае с работното си време и ще ви даде списък на услугите, които предлага. Най-добре е да си запишете час няколко дена предварително – това може да се направи с посещение до кабинета или по телефона за записване на час. Кабинетите често си предвиждат време за “спешни случаи”. Те са за записване на час за същия ден, и обикновено можете да се възползвате от това при отварянето на кабинета.

Всичко, обсъждано в лекарския кабинет, е поверително.

Когато лекарският кабинет е затворен

Ако спешно имате нужда от Общ лекар извън работното време на кабинета, и нямате възможност да изчакате до отварянето му, обадете се на местната служба на “Лекарска помощ в извънработно време”.

Ако имате нужда от превод по време на обаждането, просто съобщете езика, който искате да използвате, когато ви отговорят.

Сериозна спешна медицинска помощ

Телефонният номер за спешна помощ във Великобритания е 999 за викане на Линейка, Полиция или Противопожарната Служба. Ако вие или семейството ви са сериозно болни и имате нужда от спешна медицинска помощ, тогава наберете този номер и повикайте линейка. Ще ви попитат какъв е проблема и къде се намирате. Обаждането е безплатно.

НЗС директна линия

Ако не сте сигурни към кого да се обърнете за медицинска помощ, съвет за леко нараняване или общи въпроси, свързани със здравето, можете да се обадите на НЗС Директна линия. Номерът е 0845 4647.*

Когато ви отговорят, кажете на какъв език искате да говорите и те ще ви свържат с преводач, ако е необходимо. Тази телефонна услуга може да се ползва 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата. Тя се обслужва от медицински сестри и професионални съветници, които могат да ви дадат поверителен съвет.

Или можете да посетите интернет страницата на НЗС www.nhsdirect.nhs.uk за да получите съвети относно болести, операции, тестове, лечения и общи здравни проблеми.*

*В Шотландия денонощната служба за информация и съвет по здравни въпроси се нарича НЗС 24. Обадете на тел. 08454 242424 или посетете www.nhs24.com.

Аптеки

Аптеката във Великобритания се нарича "pharmacy". Тук можете да си купите лекарства, предписани от вашия лекар. Аптеките също така продават и редица лекарства за по-леки оплаквания, които можете да закупите без рецепта.

Може би ви е познат червения или зелен кръст - символ от дома. Аптеките във Великобритания предлагат подобни услуги. Хората, които работят в аптеката, могат да ви дадат съвети относно здравеопазването и ще ви помогнат да се запознаете с много медицински услуги, до които имате достъп.

Услуги за семейства с деца

Ако имате дете на възраст под 5 години, имате право на безплатни здравни посещения. Здравните посетители са квалифицирани сестри, които са завършили допълнително обучение. Те ще ви помогнат с много информация относно:

- Детски имунизации
- Здравословно хранене
- Растеж на децата и развитието им
- Детски ясли
- Групи за игра
- Образование
- Жилища

Зъболекари

Във Великобритания зъболекарите лекуват и пациенти на НЗС, които получават това лечение безплатно*, и частни пациенти, които плащат за лечението си. Може да се окаже, че има списък с чакащи при местния зъболекар, тъй като в момента това е голям проблем във Великобритания. Съветваме ви да посещавате зъболекар веднъж на всеки 6 месеца.

*Ако сте пациент на държавната здравна служба, вие трябва да платите минимална такса за преглед. В Шотландия стоматологичните прегледи са безплатни.

Очни лекари

При очния лекар можете да тествате зрението си и той може да ви предпише очила или контактни лещи.* Може да ви се полага помощ за заплащането на разходите за очен лекар. За повече подробности, допитайте се до очния лекар.

*В Шотландия очните прегледи са безплатни.

Имунизации

Във Великобритания бебетата и децата се имунизират безплатно срещу опасни болести като шарка, заушка и туберкулоза. Тези имунизации се правят с инжекции, които се наричат ваксини и те помагат на тялото да се бори със заразните болести. Допитайте се до здравния си посетител или потърсете повече информация в лекарския кабинет.

Сексуално здраве

Важно е да използвате противозачатъчни средства, когато правите секс. Презервативите представляват защита срещу болести, предавани по полов път и също така предпазват от нежелана бременност. Можете да получите безплатно презервативи от повечето лекарски кабинети, клиники за семейно планиране и здравни посетители. Също така имате възможност да си ги закупите в много супермаркети и аптеки.

Ако искате да обсъдите своя избор в обстановка на поверителност, можете да си запишете час при лекаря или клиника за сексуално здраве или като се обадите на директната линия на НЗС 0845 4647*.

Също така можете да получите спешни противозачатъчни средства от своя лекар или в клиниката за сексуално здраве. Те често се наричат "хапчето за следващата сутрин". Те служат само за предпазване от бременност, те не могат да ви предпазят от болести или инфекции, предавани по полов път. Ако смятате, че страдате от болест, предавана по полов път или инфекция, веднага трябва да отидете на преглед. Можете да си запишете час в клиниката за сексуално здраве, също така наричана клиника за пикочните и половите органи. Тази услуга е безплатна и поверителна и там могат да ви предложат полезни съвети.

*В Шотландия телефонът за връзка с НЗС 24 е 08454 242424.

Пушене

Има много медицински проблеми, свързани с пушенето. Много хора не знаят доколко може да навреди наистина. Когато пушите, ставате по-податлив на леки болести и увеличавате риска от сериозни заоблявания.

НЗС предлага помощ и съвети относно спирането на цигарите. Потърсете повече информация от своя лекар.

Транспорт

Обща информация

Следната информация ви дава общ поглед върху транспортната система във Великобритания и очертава някои общи насоки за използването на превозни средства на обществените шосета.

Незаконно е да излезете с превозно средство на пътя във Великобритания, без да притежавате подходящи документи. Те включват валидна шофьорска книжка, валиден сертификат от Министерство на Транспортта, лепенка за платен пътен данък и застраховка за превозното средство, както е описано по-долу.

За да карате превозно средство във Великобритания, трябва да спазвате британските изисквания за минимална възраст.

Вид превозно средство	Минимална възраст
Коли и мотори	17 години
Средно големи превозни средства	18 години
Големи камиони и автобуси	21 години

Шофьорски книжки / Международни шофьорски книжки

Ако идвате от Европейската Икономическа Зона, можете да използвате:

- Обикновена Национална Шофьорска Книжка / Общинска Книжка: за да шофирате във Великобритания до 3 години, след като станете жител.
- Професионална книжка*: за да шофирате във Великобритания до 5 години след като станете жител.

Когато валидността им изтече, трябва да придобиете шофьорска книжка на Великобритания.

*Ако имате професионална книжка и се учите да карате във Великобритания, трябва да:

- Да ви придружава човек над 21 години, който притежава шофьорска книжка на Великобритания от поне 3 години.
- Да сложите червени табелки с буквата "L" – "У" и отпред, и отзад на превозното средство, което карате. Това е необходимо, за да покаже на останалите шофьори, че се учите да карате.
- Не карате на шосето.
- Не слагате ремарке от какъвто и да е сорт зад превозното си средство.

Трябва да представите шофьорската си книжка и документите на превозното средство на полицейски служител, ако ви ги поискат. Ако не можете да направите това веднага, трябва да ги занесете в полицейския участък в рамките на 7 дни, след като са ви ги поискали. Ако не го направите, това е нарушение.

МОТ

Ако превозното ви средство е на 3 или повече години, тогава трябва да мине на преглед за МТ сертификат. Без такъв сертификат е незаконно да шофирате на пътя. Не забравяйте да проверите за наличието му, когато купувате кола. Той трябва да се подновява на всеки 12 месеца.

Как да получите МОТ сертификат

Закарайте превозното средство на местен гараж който предлага МТ преглед. Те ще го прегледат и ще преценят дали е годно да се движи на пътя.

Застраховка

Във Великобритания е незаконно да шофирате, да използвате или дори да оставите на пътя превозно средство без застраховка.

Когато кандидатствате за застраховка на превозното средство, проверете дали давате правилната информация, защото ако не го направите, застраховката ще бъде невалидна. Нарушение е да се дава съзнателно фалшива информация, когато се кандидатства за застраховка и когато се иска тя да се изплати.

Някои застрахователни компании ще ви направят отстъпка, ако шофирате от определен брой години без произшествия. Те могат да признаят доказателства за това от други страни, ако са преведени на английски език.

Пътен данък

Всяко превозно средство, което се използва или стои на обществен път, трябва да има лепенка за платен пътен данък на предното стъкло.

Как да се сдобие с такава лепенка

За да кандидатствате за лепенка, трябва да попълните формуляр, който можете да получите от местната поща. Ще се иска да покажете вашите:

- Сертификат за застраховка на превозното средство
- МОТ сертификат за превозното средство

Незаконно е да се ползва лепенка, регистрирана на различно превозно средство.

Правилата на пътя

Ето няколко основни правила за поведението ви на пътя, които не трябва да забравяте, когато карате каквото и да е превозно средство:

- Превозното ви средство трябва да бъде годно за път и безопасно за каране, минало на преглед за МОТ сертификат.
- Карайте от лявата страна на пътя.
- Превозното ви средство трябва да има валидна лепенка за платен пътен данък.
- Незаконно е да не слагате колан.
- Всичките ви пътници трябва да си сложат коланите.
- Деца с ръст до 1.35 м. или на възраст до 12 години (което се достигне първо) трябва да ползват подходяща за целта седалка за безопасен превоз.
- Порверете дали сте в състояние да карате. Незаконно е да се шофира под влиянието на алкохол или опиати.
- Във Великобритания ограниченията за скоростта са в мили на час (MPH). Проверете дали правилно разчитате скоростта на показателя за скорост.
- Националното ограничение във Великобритания е 60 мили на час на пътища с единично платно и 70 мили на час на пътища с две платна.

- Има и други ограничения в скоростта, които са в сила. Проверете дали ги спазвате, когато шофирате.
- Незаконно е да се шофира и използва мобилен телефон.
- Изисква се по закон шофьорите на мотори и техните пътници да носят предпазни каски.
- Ако сте замесен в произшествие, трябва да спрете и ако има някой наранен или има причинени щети, трябва да се обадите в полицията.

Автобусни услуги

Има много автобусни компании във Великобритания и те определят таксите си. Винаги можете да платите таксата си на автобусния шофьор по време на пътуването. Понякога автобусните компании продават специални билети за повече от едно пътуване. Ако планирате да пътувате често с автобус, може би ще ви е по-евтино да си купите пътническа карта. Билетите, закупени от една автобусна компания не може да се използват за други компании, освен ако няма специална уговорка и това ще бъде изложено на разписанията, изложени от местния автобусен оператор.

Полезно е да имате точно пари за таксата си, когато се качвате на автобус, тъй като понякога шофьорът може да не разполага с достатъчно пари за ресто и по този начин забавяте услугата.

Влакове

Железопътната мрежа във Великобритания се управлява от много различни частни компании. Можете да си купите билети за пътуване от гарата, по телефона или по интернет. Те ще бъдат валидни за всички влакове на компанията (освен билетите, които представляват специални оферти) за маршрута, по който пътувате.

Ако планирате пътуване до Лондон, най-добре да не пътувате в най-натоварените часове. По време на най-натоварените часове (преди 10 сутрин и между 5 и 9 вечер) цените на билетите са по-високи. Добре е да си запазите билет предварително.

За да проверите разписанието на влаковете, да запазите билети или да зададете други въпроси, можете да отворите интернет страницата www.nationalrail.com или да се обадите на 08457 484950 за въпроси по отношение на Националната Железопътна Мрежа.

Таксита

Има много стоянки на таксита в големите градове, или можете да се обадите по телефона и да извикате местно частно такси да ви посрещне на уговорено място или да го ангажирате за пътуване. Такситата често имат фиксирана такса на таксиметъра за всякакво пътуване. Ако запазите такси, често можете да си уговорите фиксирана цена, вместо да използвате таксиметъра.

Винаги използвайте само лицензирани таксита. По закон шофьорите на лицензираните таксита трябва да изложат своята идентификационна карта (със скорошна снимка) в превозното си средство.

Алкохол

аконно във Великобритания трябва да сте над 18, за да можете да си купите алкохол. Не се засягайте, ако ви помят да покажете документи за самоличност, за да докажете възрастта си, когато купувате алкохол или влизате в клубове или барове. Паспортът или шофьорската ви книжка са приемлива форма на доказателство.

Моля, пийте разумно и се забавлявайте!

Запомнете:

- нарушение е да си пиан и да се държиш по неподобаващ начин на обществено място. Може да ви арестуват и глобят.
- Ако в рамките на една година ви осъдят три пъти за простъпки, свързани с пианство, може да ви се забрани да си купувате алкохол за три години.

Ако имате проблем с алкохола, има места, където можете да потърсите помощ. Ако разговаряте с лекаря си, той ще може да ви помогне. Можете да се свържете с Националната Телефонна Линия за Анонимна Помощ на Алкохолици на номер 0845 769 7555. Можете да получите поверителна помощ и съвети за това как да се справите с алкохолизма.

Обществен ред

Полицията във Великобритания има властта да арестува хора, които заплашват, държат се агресивно или демонстрират обиждащо поведение. Ако използвате насилие или заплашително поведение срещу друг човек, независимо дали сте сам или в група, ще бъдете наказан.

Простъпки срещу обществения ред включват:

- Бунтуване
- Агресивно поведение
- Пианско и неподобаващо поведение
- Криминални щети
- Възпрепятстване на полицията
- Притежаване на опасно оръжие

Заповед за забрана на антисоциално поведение

Ако се държите антисоциално, може да се издаде заповед-забрана за антисоциално поведение. Такава заповед може да бъде издадена на всеки на възраст над 10 години. Поведение, което причинява или може да причини тормоз, тревога или безпокойство у други хора в общността се разглежда като анти-социално.

Това включва:

- Груб и заплашителен език
- Обезпокояване чрез шум
- Замърсяване
- Пианско поведение на обществено място
- Търговия с наркотици
- Пушене и пиене на лица под законовата възраст
- Кражба на коли с цел возене
- Проституция
- Бавно каране покрай проституци с цел избор на една от тях
- Графити и други форми на вандализъм
- Просене
- Нападение
- Престъпления, свързани с превозни средства
- Обиди, свързани с расова принадлежност

Престъпления от омраза

Престъпленията от омраза са сериозно криминално нарушение, извършено срещу човек или имуществото му от омраза към неговия пол, раса, религия, цвят на кожата, етническа принадлежност, инвалидност или сексуална ориентация.

Хората, извършващи подобни престъпления, ще бъдат съдени в съд, което може да доведе до:

- Присъда за затвор
- Изгонване от страната
- Глоба
- Заповед за забрана на антисоциално поведение

Ако сте жертва на престъпления от омраза, докладвайте за това. Власти като полицията, училищата и местните власти са длъжни да ви предпазят и подкрепят.

Домашно насилие

Каквото и да е инцидент на насилствено поведение в семейството или отношенията е домашно насилие. Ако сте психически или физически наранен от някой близо до вас, веднага потърсете помощ. Можете да говорите поверително с лекар, полицията или със здравния посетител. Всички те могат да ви подкрепят и да ви предпазят.

При спешен случай се обадете на телефон 999 и потърсете полицията. Домашното насилие се приема много сериозно от полицията и съдилищата.

24 часова Национална Телефонна Линия за Домашното Насилие предлага поверителна помощ и съвети за домашното насилие на 0808 2000 247.

Ако бъдете осъден за криминално нарушение

Ако сте извършили криминална простъпка, трябва да се свържете с полицията. Ако искате, можете да се обадите на адвокат, който ще ви придружи до полицейския участък.

Ако сте арестуван по подозрение за извършване на престъпление, запомнете:

- Останете спокоен.
- Дайте правилното си име и адрес, ако ви го поискат.
- Не бъдете агресивен.
- Не се опитвайте да подкупите полицейските служители, които ви арестуват.
- Не подписвайте никакви показания, докато не получите съвет от адвокат. Винаги има дежурен адвокат на повикване в полицейския участък.

Ако сте арестуван или задържан за разпитване, имате право на едно безплатно телефонно обаждане. Също така ще ви бъде предложен безплатен и независим легален съвет и ще получите обяснение на правата си.

Лична безопасност

Преглед

Обединеното кралство е сравнително безопасно място за живеене. Въпреки това се препоръчва да предприемете необходимите мерки за лична безопасност и грижа за вашата собственост.

Пожарна безопасност

Съществуват редица мерки за предотвратяване на пожар в дома или намаляване на нанесените щети от пожар:

- Инсталирайте пожарно-известители устройства: Проверявайте редовно дали работят батериите в тях.
- Планирайте евакуацията при пожар и какво трябва да направите при спешност: Научете семейството си какво да направи в случай на пожар.
- Бъдете внимателни при ползването на печки, свещи и цигари.
- Намалете риска от пожар от електрически уреди: Не претоварвайте разклонителите с много ел. Уреди; осигурете преглед на електроуредите от квалифициран електротехник и ги изключвайте от контакта, когато не ги ползвате.
- Направете застраховка на дома: Съществуват много, затова изберете тази, която отговаря най-добре на вашите нужди.

Ако живеете на квартира, проверете дали тя отговаря на изискванията за здраве и безопасност. Информация можете да получите от Градския съвет.

Кредитни карти

Бъдете внимателни, когато ползвате кредитни карти. По-долу са изложени няколко неща, които да имате предвид:

- Информирайте се за прилаганите такси и лихвения процент.
- Ако не платите кредитния баланс в определения срок, вие много лесно можете да се окажете длъжник.
- По възможност не изтегляйте пари в брой с кредитната си карта, тъй като лихва се начислява за всеки ден, докато се изплати кредитната сметка.
- Наредете на вашата банка да плаща автоматично определената минимална сума за месеца, но ако имате възможност, плащайте повече.
- Бъдете внимателни, когато изваждате кредитни карти, издавани от магазини. Винаги проверявайте годишния лихвен процент (APR*). Магазините често привличат клиентите да извадят кредитна карта при тях като им предлагат специални оферти.

*APR = Annual Percentage Rate of charge

Кражба на самоличност

Кражбите на самоличност се случват все по-често в Обединеното кралство. Открадвайки личните данни и данните на банкови сметки, крадците могат незаконно да изваждат кредитни карти и да пазаруват за ваша сметка. Бъдете внимателни, когато изтегляте пари от банкомати или попълвате формуляри по Интернет.

Банкомати

Вземете следните предпазни мерки, когато изтегляте пари от банкомати, за да предотвратите копирането на данни или кражбата и ползването на кредитната или дебитната ви карта:

- Уведомете веднага банката, ако сте загубили своята карта или смятате, че тя е открадната. Банката ще блокира картата и по този начин предотврати ползването ѝ от друго лице. Някои банки дори налагат такса, ако не ги уведомите веднага.
- Дръжте своя ПИН код на недостъпно за други място. Когато въвеждате своя ПИН в банкомата, правете това дискретно.
- Бъдете наблюдателни какво свата около вас, когато ползвате банкомати.

Интернет безопасност

Бъдете внимателни, когато давате личните си данни по Интернет. Изключително важно е:

- Да ползвате само страници, на които имате доверие и да проверите условията им за това как ще използват дадената информация.
- Проверете дали като отворите страницата се вижда икона-катинар в долния край на екрана. Адресът също така трябва да започва с "https:".
- Никога не изпращайте данните на банковата си сметка в електронно съобщение.

Запомнете:

Винаги дръжте касови бележки и данните за банкови сметки на сигурно място и когато вече не са ви необходими, ги унищожете в машина за унищожаване на документи, скъсайте ги или, ако е безопасно, ги изгорете. По този начин други хора няма да могат да се доберат до вашите данни, ако преровят боклука ви.

Мобилни телефони

Скъпи мобилни телефони привличат крадците. Вземете следните мерки, за да не станете жертва на такава кражба:

- Не дръжте телефона на видно място и го ползвайте само тогава, когато е необходимо.
- Опитвайте се да не го използвате на обществени места, когато е тъмно, тъй като това привлича крадците.
- Не го слагайте на врата или на колана си.
- Ако ползвате телефона на обществено място, наблюдавайте какво става около вас.
- Не го оставяйте на места, където може да бъде откраднат лесно.
- Запишете някъде марката и модела на телефона и номера за идентификация на апарата (IMEI номера). Този номер ще намерите под батерията или като наберете *#06# от телефона. Ако телефонът бъде откраднат, вие ще можете да дадете тази информация на телефонната фирма, която ще блокира апарата.
- Вие можете да застраховате телефона срещу повреда, загуба или кражба. Проверете внимателно условията на застраховката.

Запомнете:

Ако телефонът ви бъде откраднат, вие ТРЯБВА да уведомите полицията.

Защита на превозни средства

Съществуват редица мерки, с които да осигурите безопасността на превозно средство, когато не го ползвате.

Защита на автомобили

- Винаги затваряйте всички прозорци и заключвайте автомобила.

- Не оставяйте на видно място неща, които могат да привлекат вниманието на крадци като, например, компактдискови устройства, чанти или сака.
- Не оставяйте документите на автомобила вътре в него. Дръжте ги на сигурно място в дома си.

Защита на велосипеди

- Винаги заключвайте велосипеда с верига и катинар или специално заключващо устройство за велосипеди.
- Не оставяйте при велосипеда преносими предмети като, например, каската.
- Запишете на сигурно място марката и модела на велосипеда. Напишете върху велосипеда пощенския си код с ултравиолетов маркер. Тези маркери не са скъпи и могат да се купят от много магазини за оборудване и инструменти.
- Поискайте от полицията формуляр за регистриране на велосипед (Recorded Cycle form). Веднъж попълнена, вашият велосипед се регистрира в държавна база данни и ако бъде намерен може да се установи бързо, че той е ваша собственост.

Защита на дома

Най-добрата мярка за защита на дома е той да бъде заключван сигурно. Проверете дали прозорците и вратите се заключват добре. Ако живеете в квартира, вашият наемодател е задължен от закона да ви осигури защитено и безопасно жилище. По-долу са изложени няколко допълнителни мерки:

- Застраховайте се срещу кражба на имущество. Обсъдете със застрахователна компания как да направите това. Застраховката струва пари, но е изключително полезна, ако се случи нещо с имуществото ви. Прочетете внимателно условията на застрахователната полица.
- Ако ще отсъствате за няколко дни, помолете съсед или приятел на наглежда дома ви.
- Инсталирайте домашна алармена система.
- Маркирайте с ултравиолетов маркер пощенския код върху имущество като, например, телевизори и стерео апаратура. Това ще помогне на полицията при търсенето на откраднатите предмети.
- Заключвайте дома си дори ако излизате само за няколко минути.

Спешни номера

При спешност съществуват два телефонни номера, на които можете да се обадите безплатно както от обикновен, така и от мобилен телефон. Чрез тях можете да се свържете с местните служби за спешна помощ – полицията, спешна медицинска помощ и противопожарната служба. Когато се обадите от вас ще се поиска да кажете от каква помощ се нуждаете, да си дадете името, какво се е случило и номера на телефона, от който се обаждате. Ако се нуждаете от преводач за телефонното обаждане, поискайте това.

Телефон 999

Това е спешният телефон в Обединеното кралство. Използвайте го само при сериозни случаи като, например:

- Ако има опасност за живота на някого.
- Човек е сериозно наранен.
- Смятате, че се извършва сериозно престъпление.

Телефон 112

Това е спешният телефон в Европейския съюз. И него използвайте само при спешни случаи.

112 можете да наберете където и да се намирате в Европейския съюз, след което ще ви свържат със спешните служби в Обединеното кралство.

Запомнете:

Всички обаждания до телефонни номера 999 и 112 се записват и правенето на фалшиви обаждания е престъпление.